

Datum: 08 december 2020

De heer Bart Somers
Viceminister-President
Arenbergstraat 7
1000 Brussel

Onderwerp: dossier erediensten

Mijnheer de Minister,

De Vereniging van Vlaamse Provincies heeft kennis genomen van het 'Voorontwerp van decreet tot regeling van de erkenning van en het toezicht op lokale geloofsgemeenschappen en tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten'. Dit voorontwerp werd geanalyseerd en besproken door de ambtelijke VVP-werkgroep 'erediensten', de onderscheiden gedeputeerden bevoegd voor 'erediensten' en het bureau van de VVP in haar zitting van 7 december II.

Op basis van een eerste analyse van het voorontwerp, willen we u hierbij reeds enkele **bedenkingen** en bekommernissen meegeven. Deze worden opgesomd in [bijlage 1](#).

Naast de inhoudelijke bemerkingen, vindt u een aantal **legistische opmerkingen** en vragen tot verduidelijking. Deze staan opgesomd in [bijlage 2](#).

In essentie wijst het voorliggend VVP-standpunt op het feit dat in de voorliggende tekst de provinciebesturen als financierende overheid **veel te weinig tot geen beleidsmatige zeggenschap** hebben in het geheel van het beheer van de eredienstbesturen. De louter financierende rol zonder enige mate van beleidsinbreng staat daarenboven ook in tegenstelling tot de interne Vlaamse staatshervorming, en dient dus herzien te worden.

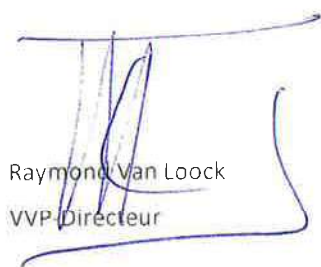
Daarnaast wordt door alle betrokken provinciebesturen luidop de vraag gesteld naar het rationaliseren van de **aanduiding** van de **financierende overheid per erkende eredienst**. Zo is het logisch en dus aangewezen dat de gemeenten de financierende overheid worden voor de islamitische eredienst. Deze besturen zijn immers zeer lokaal, zelfs tot op het niveau van de districten toe. Hierdoor staan deze veraf van het provinciaal bestuursniveau qua werkingsgebied en past een bovenlokale aanpak hier niet bij. Wij verzoeken u het eredienstendecreet van 7 mei 2004 in die zin evenzeer te herbekijken. Wij zijn dan ook vragende partij, mijnheer de minister.

Op institutioneel gebied vraagt het VVP-bureau zich af waarom het beheer van de erediensten aanzien wordt als een 'gewestbevoegdheid', terwijl geloof op zich inhoudelijk -a fortiori- een **persoonsgebonden** aangelegenheid is, en derhalve niet meer onder de provinciale bevoegdheden valt. De ratio legis om deze aangelegenheid onder gewestbevoegdheid te plaatsen, vindt zijn oorsprong enkel in het gegeven dat het om een zogenaamd 'ondergeschikt bestuur' gaat, los van de feitelijke inhoud. De provinciebesturen volgen echter de inhoudelijke logica en zijn de mening toegedaan dat erediensten, net als cultuur, welzijn en aanverwante beleidsdomeinen, aldus als een gemeenschapsbevoegdheid zou moeten behandeld worden.

De VVP wenst hierover met u en uw kabinet op korte termijn een constructieve **dialog** aan te gaan om voorstellen ter verbetering te suggereren, suggesties af te toetsen en met de expertise die er leeft binnen de provinciebesturen actief mee te werken aan een wenselijk doch tevens haalbaar beleid ter zake.

Namens het VVP bestuur

Met de meeste hoogachting,

Raymond Van Loock
VVP-Directeur

Ann Schevenels
VVP-voorzitter

Bijlage 1. Inhoudelijke bemerkingen

Inhoudelijk hebben we wat het voorontwerp betreft volgende **bemerkingen**:

1. Op Vlaams niveau wordt er een nieuwe ‘**bevoegde instantie**’ opgericht waarvan de taken en bevoegdheden vastliggen doch waarvan de wijze waarop de **bevoegdheden** worden uitgeoefend en de mate van onafhankelijkheid waarmee zij dit kunnen doen, niet is bepaald. Dit vereist verduidelijking.
2. Er wordt binnen de erkende erediensten een grotere rol toebedeeld aan het **representatief orgaan**. Heel wat procedures hebben dit orgaan als rechtstreeks of onrechtstreeks startpunt. Tevens staan zij in voor de aanwijzing van de bedienaar van de eredienst. Dit laat coördinatie en een redelijke mate van interne kwaliteitszorg, c.q. kwaliteitsborging toe. Aangezien er echter zowel binnen de Islamitische als de Orthodoxe godsdienst veel verschillende strekkingen zijn, dient er in elk geval een mechanisme te worden voorzien waardoor kan worden gegarandeerd dat alle strekkingen evenveel kansen krijgen¹, i.e. op gelijke wijze behandeld worden. Het decreet dient hieromtrent zeer expliciet een bepaling op te nemen, alsook een interventiemechanisme in geval dit niet wordt nageleefd.
3. Het voorontwerp schrijft nergens een **specifiek tijds kader** voor waarbinnen – stapsgewijs of niet - aan de erkenningscriteria dient voldaan te worden. Er is enkel sprake van een *wachtperiode* van vier jaar waarbinnen de lokale geloofsgemeenschappen zich in regel dienen te stellen en die “met gunstig gevolg” moet worden “doorlopen”. De vraag stelt zich of men gedurende de volledige wachtperiode of enkel op het einde aan de criteria moet voldoen. Concretisering van de timing is hier op zijn plaats.

Het is logisch dat *tijdens* die periode op afdoende wijze moet kunnen gecontroleerd worden of alle verklaringen en andere engagementen ook daadwerkelijk een concrete en correcte invulling krijgen. Indien een lokale geloofsgemeenschap zich slechts op het einde van deze vierjarige periode in regel zou stellen, bedraagt de controle op de effectieve toepassing ervan maximaal één jaar (bij verlenging van de wachtperiode).

Evenmin blijkt duidelijk uit het voorontwerp of de voor erkenning vereiste stukken die volgens de bepalingen van het voorontwerp niet ouder mogen zijn dan x aantal maanden gedurende de volledige wachtperiode moeten kunnen worden voorgelegd, en dus om de x aantal maanden moeten worden vernieuwd, of enkel bij de aanvraag of op het einde van de wachtperiode moeten kunnen worden voorgelegd.
4. Het voorontwerp voorziet in **ondersteuning** gedurende de wachtperiode. Dit is mogelijks onvoldoende eens de erkenning is verleend. Een bijkomend ondersteuning- en begeleidingstraject, zeker naar de financiële verplichtingen vanuit het eredienstendecreet lijkt aangewezen, ook na deze wachtperiode dus.
5. Er valt niet in te zien waarom steeds **alle gemeenten** die binnen een gebiedsomschrijving van een eredienst vallen, een advies dienen te verstrekken. In geval de provincie financierende overheid is, dan zijn er besturen van de eredienst waarbij de ganse provincie is aangeduid als gebiedsomschrijving (vooral bij de Orthodoxe eredienst). In dat geval lijkt het eerder aangewezen om -naast de financierende provincie- enkel de gemeente(n) waar het hoofdgebouw en de bijgebouwen van de betrokken eredienst gevestigd zijn, advies te laten verstrekken.
6. Het verhogen van het **aantal sanctiemiddelen** laat meer ruimte voor maatwerk en flexibiliteit.
7. Het **stroomlijnen** van de **gedeeltelijke verkiezingen** van de erediensten volgens eenzelfde driejarige cyclus, ongeacht de datum van erkenning, is qua opvolging een goede zaak.
8. Het voorontwerp schrijft voor dat de **namen** enz. van de **bedienaars** van de eredienst, hun vervangers en de leden van de bestuursorganen dienen meegedeeld te worden aan de Vlaamse regering en het representatief orgaan. Hierbij wordt uit het oog verloren dat ook de financierende overheden dienen te beschikken over deze gegevens, enerzijds om de geldigheid van de ingestuurde documenten te kunnen beoordelen, anderzijds om te kunnen voldoen aan de verplichting om een woonst of woonstvergoeding voor de bedienaar (eerste in rang) te voorzien.
9. Ook de **praktische financiële gevolgen** van een eventuele **opheffing** van een erkenning blijven vaag. Op z’n minst moet de eredienstinstelling rechtspersoonlijkheid behouden om nog een eindrekening te maken,

¹ En ook alle erkende representatieve organen, i.e. alle erkende erediensten, onderling ook.

waarbij de overschotten dan – geheel of gedeeltelijk – terugvloeien naar de financierende overheid. Het valt immers niet in te zien wie de verantwoordelijkheden overneemt van de ontbonden rechtspersoon en wat er met de gelden, activa en passiva van de opgeheven besturen van de eredienst moet gebeuren. Artikel 32 van het voorontwerp voorziet enkel dat als de erkenning wordt opgeheven, de financierende overheid de toelagen terugvordert die in voorkomend geval al zijn uitbetaald voor toekomstige uitgaven. Hoe dit dient te gebeuren, is niet omschreven. Dat aspect dient dan ook beter uitgeklaard te worden.

10. Aanvullend aan dit voorontwerp, doch hiermee – zeker financieel- verbonden, dient de **aanduiding van de financierende overheid herbekeken** te worden in het licht van het rapport Torfs en van de territorialiteit (gebiedsomschrijving). Thans zijn er heel wat Islamitische gemeenschappen wiens gebiedsomschrijving zich beperkt tot één gemeente (of een deel ervan, zoals bepaalde districten in Antwerpen); daarnaast zijn er bvb. katholieke kerkfabrieken die gemeentegrensoverschrijdend zijn. Hoe dit zich in het verdelen van de financiële tussenkomsten vertaalt, dient hierop volgend uitgeklaard te worden. Het lijkt logisch dat alle gemeenten die (mee) bediend worden door een bestuur van de eredienst, ook bijdragen in de kosten ervan.
11. De **rol van de provincie** wordt beperkt tot die – in voorkomend geval - van financierende overheid. Op dit specifieke punt wijzigt – voorlopig - niets, doch aan deze rol wordt ook een adviesfunctie gekoppeld binnen sommige procedures. In het voorontwerp is echter niet opgenomen welk de juiste draagwijdte (scope) van deze adviserende rol is. Uit lezing van artikel 14 van het voorontwerp kan worden afgeleid dat het advies alle erkenningscriteria betreft, waarbij dient opgemerkt dat voor heel wat van die criteria de provincie niet over de adequate informatie beschikt en hierover dus geen degelijk advies kan verstrekken.

Het lijkt redelijk te veronderstellen dat de provincie enkel de aspecten van financiële aard (o.a. financiële leefbaarheid, financiële gevolgen van samenvoeging of wijziging gebiedsomschrijving, ...) beoordeelt. Dit dient duidelijker in het decreet te worden omschreven.

In het algemeen kan ook worden gesteld dat de rol en de taken van de provincie tijdens de wachtperiode verduidelijking behoeven. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan de juiste opdrachten en bevoegdheden m.b.t. de tijdens die periode in te zenden financiële stukken zoals daar zijn opgesomd, een budget en een jaarrekening. Uit de tekst van het voorontwerp van decreet blijkt niet welke instanties daarbij ondersteuning bieden, maar uit de memorie van toelichting blijkt dat die van o.a. het representatief orgaan en het ABB zou moeten komen, en dus niet van de financierende provincie.

De vraag stelt zich dan ook of de financierende provincie tijdens de wachtperiode een andere rol te spelen heeft dan de in het voorontwerp voorziene adviesverlening en of er één of andere ondersteuning of feedback naar de lokale geloofsgemeenschappen toe verwacht wordt vanuit de financierende provincie. Dit blijkt alleszins niet uit de tekst van het voorontwerp van decreet en evenmin uit de memorie van toelichting.

12. Het voorontwerp voorziet in heel wat procedures het opvragen van **adviezen**. Los van de eerder gemaakte bemerking m.b.t. de inhoud en draagwijdte ervan, wordt vastgesteld dat er heel wat besturen en religieuze actoren bij betrokken zijn. Dikwijls zijn er overlappingen of op z'n minst verbanden tussen diverse bevoegdheden, waardoor een eerder gefragmenteerde adviesverlening kan voorbijgaan aan de realiteit. In die zin kan beter geopteerd worden voor een **gecoördineerde interbestuurlijke samenwerking**, overleg en adviesvorming i.p.v. voormelde onafhankelijke en gefragmenteerde adviesverlening.
13. Het verdient aanbeveling om de **notie financiële leefbaarheid** en de discretionaire vrijheid van de financierende overheid om dit te beoordelen (en dus niet van de Vlaamse regering of de bevoegde instantie!) gedetailleerder te omschrijven.

Dit wordt ook in het rapport Torfs vermeld:

“Financiële leefbaarheid verengen tot een vastliggende verhouding tussen eigen inkomsten en overheidsfinanciering zou afbreuk doen aan de vrijheid die gemeenten en provincies binnen dat model genieten om een eigen invulling te geven aan het begrip “financiële leefbaarheid”. Er wordt dan ook voorgesteld om geen vaste verhouding vast te leggen, maar om financiële leefbaarheid te behouden als erkenningscriterium en in het Erkenningsbesluit te verduidelijken dat de erkenningsaanvraag alleen maar afgewezen wordt wanneer er een manifest gebrek aan eigen middelen bestaat. Bij die beoordeling moet rekening gehouden worden met de redelijkheid en de haalbaarheid van de financiële bijdrage van de gemeente of de provincie. Op deze manier wordt ruimte gelaten voor de

eigenheid van elke eredienst en zijn gemeentes en provincies vrij om in overleg grenzen te stellen, maar is de financiering toch niet onbeperkt.”²

Hierbij kan verwezen worden naar het Belfort-principe³ en het daaraan verbonden adagium ‘*wie bepaalt, die betaalt*’. Het is niet logisch dat de Vlaamse regering over erkenningen beslist⁴ en de financiële lasten ervan naar andere overheidsniveaus doorschuift zonder dat deze laatsten nog maar de geringste mogelijkheid hebben hieromtrent een eigen beleid uit te tekenen. Zoals de situatie nu is, is het een ‘**derde betaler systeem**’. Voormelde verplichte uitgaven ten laste van de lokale besturen, zijn dan ook op zich (zeer) variabel en afhankelijk van enerzijds de werking – en de daaraan verbonden inkomsten en uitgaven – van de individuele besturen van de eredienst (zeker in 2020 door de Covid-19 crisis een probleem) én anderzijds het aantal erkende besturen van de eredienst, waar er behoudens een formeel doch niet-bindend advies géén inspraak is. De Vlaamse regering dient oog te hebben voor deze impact door ofwel voldoende extra middelen te voorzien voor de financierende overheden ofwel de bepalingen van het Eredienstendecreet inzake tussenkomst in de tekorten op de exploitatie en/of verplichte investeringsuitgaven grondig te herzien, zodat de budgettaire impact quasi nihil is.

14. In artikel 8, tweede lid, 4° van het voorontwerp wordt aan het representatief orgaan de bevoegdheid gegeven om de **verdeelsleutel** te bepalen tussen alle besturen die dienen bij te dragen in de financiering (van de exploitatie en de investeringen) van het bestuur van de eredienst. Dit is volstrekt onaanvaardbaar; dit is een materie die door de financierende overheden zelf dient geregeld te worden, eventueel op basis van vooraf bepaalde criteria of adviezen.
15. De **versnelde (overgangs)procedure** voor de **lopende aanvragen tot erkenning** (ingediend voor 1 juli 2019) gaat in sommige provincies leiden tot een gelijktijdige behandeling van een zeer groot aantal dossiers, met verstreckende onmiddellijke financiële gevolgen voor de lopende periode van het provinciale meerjarenplan. Dit is zowel beleidsmatig, administratief als financieel niet wenselijk, c.q. haalbaar. Enige realiteitszin met inbegrip van respect voor de financiën van de financierende besturen is noodzakelijk. Het lijkt niet onlogisch om deze reeds ingediende aanvragen dezelfde procedure te laten doorlopen als de nieuwe aanvragen. Immers, door indiening volgens de regels van het BVR van 30 september 2005 werden er geen rechten gecreëerd. Meer zelfs, er is in de realiteit geen verschil in werking tussen lokale geloofsgemeenschappen die wél en die nog géén erkenningsaanvraag ingediend hebben. Voor een lokale geloofsgemeenschap die reeds een aanvraag indiende op basis van het BVR geldt op heden immers geen enkele verplichting, is ook nog op geen enkele manier nagegaan of deze aan de – oude of nieuwe – erkenningscriteria voldoet, en werd ook nog geen periode doorlopen gedurende dewelke het vertrouwen tussen de lokale gemeenschap en het betrokken bestuur kon worden opgebouwd, terwijl dit volgens de memorie van toelichting net één van de doelstellingen van de wachtperiode is.

² Rapport Torfs p. 19.

³ Het zogenaamde ‘Belfort-principe’ houdt in dat, ingeval de Vlaamse overheid nieuwe verplichtingen oplegt aan de lokale besturen, zij deze dan tevens compenseert door de toekenning van bijkomende middelen (*Beleidsbrief Binnenlands Bestuur 2010-2011, ingediend op 25 oktober 2010 door de heer Geert Bourgeois, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand*).

⁴ Het advies vanwege de provincie en de andere overheden is immers niet bindend.

Bijlage 2. Legistische bemerkingen

Artikel 4, 7°

Om het begrip 'grensoverschrijdend bestuur van de eredienst' te definiëren wordt verwezen naar het bestuur van de eredienst die met toepassing van het decreet van 7 mei 2004 "georganiseerd wordt op het niveau van de gemeente/provincie". Het zou duidelijker zijn om in plaats van "georganiseerd" de term "gefinancierd" te gebruiken, aangezien er steeds verschillende overheden betrokken zijn bij de organisatie van het bestuur van de eredienst, maar er slechts één overheid die optreedt als financierende overheid.

Artikel 4, 8°

De definitie van het begrip 'lokale geloofsgemeenschap' in artikel 4, 8°, en meer bepaald de tweede zin, is niet alleen overbodig maar kan ook voor verwarring zorgen. Waar er voor de rooms-katholieke, anglicaanse en orthodoxe eredienst een afzonderlijk begrip bestaat voor enerzijds de groep mensen die een bepaalde eredienst uitoefenen op een bepaald grondgebied ('parochie') en voor anderzijds het erkende bestuur van de eredienst ('kerkfabriek'), is dit niet zo voor de protestantse, Israëlitische en islamitische eredienst. Het is dan ook zeer verwarrend om bij de definitie van het begrip 'lokale geloofsgemeenschap' gewag te maken van de begrippen 'kerkgemeente', 'Israëlitische gemeente' en 'islamitische gemeente', aangezien dezelfde naam gebruikt wordt voor de respectievelijke erkende besturen van de eredienst en dezelfde begrippen ook in de definitie van 'bestuur van de eredienst' in artikel 4, 2° worden vermeld.

Artikel 4, 11°

De vraag stelt zich of het, volgens deze definitie, de eredienst of het representatief orgaan is dat door de federale overheid moet erkend zijn. De tekst suggereert (door het gebruik van "die") dat het de eredienst is.

Artikel 7

In artikel 7 worden criteria opgesomd waaraan een lokale geloofsgemeenschap moet voldoen, maar uit de tekst van het voorontwerp blijkt niet wanneer zij daaraan moeten voldoen (bij het indienen van de aanvraag, op het einde van de wachtperiode, gedurende de volledige wachtperiode?, ...) en wordt enkel gesteld dat zij de wachtperiode "met gunstig gevolg" moeten "doorlopen". Concretisering van de timing is hier op zijn plaats. Het lijkt logisch dat tijdens de wachtperiode op afdoende wijze moet kunnen worden gecontroleerd of alle verklaringen en andere engagementen ook daadwerkelijk een concrete en correcte invulling krijgen. Indien een lokale geloofsgemeenschap zich slechts op het einde van deze vierjarige periode in regel zou stellen, bedraagt de controle op de effectieve toepassing ervan maximaal één jaar (bij verlenging van de wachtperiode).

Artikel 7, 1°

Wat er wordt bedoeld met "een juridische structuur die aangepast is aan het aangevraagde openbaar statuut" is niet duidelijk en blijkt ook niet uit de memorie van toelichting bij het voorontwerp. Veronderstelt dit rechtspersoonlijkheid? En zo ja, moet de lokale geloofsgemeenschap al van bij de erkenningsaanvraag één of andere rechtspersoonsvorm aannemen, of wordt dit enkel vereist tegen het einde van de wachtperiode?

Artikel 7, 5°

Opdat een lokale geloofsgemeenschap erkend kan worden, moet zij een schriftelijke verklaring laten ondertekenen door een aantal van haar verantwoordelijken waarin deze zich ertoe verbinden de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, gecoördineerd op 18 juli 1966 na te leven. Wanneer één van deze personen tijdens de wachtperiode het Nederlands niet zou gebruiken terwijl het duidelijk de bedoeling is dat die dat wél doet, kan er echter nooit sprake zijn van een niet-naleving van de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken en dus van het niet-naleven van deze schriftelijke verklaring, aangezien een (nog) niet-erkende lokale geloofsgemeenschap en haar vertegenwoordigers niet onder het toepassingsgebied van deze wetten vallen. Het ondertekenen van die verklaring is dus strikt juridisch gezien geheel zinloos, aangezien er vóór de erkenning nooit sprake kan zijn van een schending van de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, wegens niet van toepassing. Indien men wenst dat het Nederlands ook tijdens de wachtperiode gebruikt wordt, én dat dit juridisch afdwingbaar is als erkenningsvoorwaarde, zal dit dus anders moeten worden geformuleerd, en zal men moeten bepalen door wie en voor welke mededelingen en handelingen het Nederlands moet worden gebruikt.

Artikel 7, 6°, a)

De maatschappelijke relevantie van de lokale geloofsgemeenschap moet worden aangetoond aan de hand van een bevestiging dat de lokale geloofsgemeenschap minstens 200 "leden" telt. Het gebruik van het begrip "leden",

samen gelezen met de vereiste van de aangepaste juridische structuur die de lokale geloofsgemeenschap moet gaan aannemen, kan de indruk doen ontstaan dat deze 200 "leden" slaan op 200 "leden" van de rechtspersoon / juridische structuur, terwijl het de bedoeling lijkt om het aantal praktiserende gelovigen als criterium te hanteren.

Artikel 7, 6°, d)

De maatschappelijke relevantie van de lokale geloofsgemeenschap moet eveneens worden aangetoond door het onderhouden van duurzame contacten met "de lokale besturen van de gebiedsomschrijving". Het is niet duidelijk of dit enkel de gemeenten zijn of ook de provincies. Het lijkt weinig zinvol voor een lokale geloofsgemeenschap die door de gemeente gefinancierd wordt om duurzame contacten te onderhouden met de provincie(s) van de gebiedsomschrijving.

Artikel 7, 8°

De lokale geloofsgemeenschap moet voor elk gebouw bestemd voor de uitoefening van de eredienst een attest van de brandweer kunnen voorleggen dat niet ouder mag zijn dan 12 maanden. Het is niet duidelijk of dit attest op elk moment gedurende de volledige wachtperiode moet kunnen worden voorgelegd, en dus minstens om de 12 maanden moet worden hernieuwd, of enkel bij de aanvraag of op het einde van de wachtperiode moet kunnen worden voorgelegd.

Artikel 7, 10°

Onder de huidige formulering van deze bepaling ("ze heeft") volstaat het dat de lokale geloofsgemeenschap een paar bedienaars van de erediensten heeft die aan de voorwaarden voldoen (en dat dit dus niet al haar bedienaars en vervangers zijn), terwijl het de bedoeling is dat alle bedienaars en vervangers aan de voorwaarden doen. Een herformulering zou hieraan kunnen verhelpen.

Artikel 7, 13°

Wat er bedoeld wordt met de wachtperiode "met gunstig gevolg doorlopen", is niet geheel duidelijk. Betekent dit dat aan alle erkenningscriteria en verplichtingen voor tijdens de wachtperiode moet voldaan zijn, en dat dit het geval moet zijn op het einde (en enkel op het einde?) van de wachtperiode?

Artikel 8, 2°

De vermelding dat bij de erkenningsaanvraag "in voorkomend geval" de huidige juridische structuur moet worden opgegeven, lijkt te impliceren dat de lokale geloofsgemeenschap nog geen "aangepaste juridische structuur", dan wel rechtspersoonlijkheid moet hebben op het moment van de erkenningsaanvraag. Het is niet duidelijk op welk moment deze aangepaste juridische structuur er dan wel moet zijn.

Artikel 8, 4°

Bij de erkenningsaanvraag moet worden opgegeven welke gemeenten of provincies na erkenning zullen "bijdragen aan het budget van het bestuur van de eredienst", met de eventuele verdeelsleutel hiervoor. De formulering "bijdragen aan het budget" is niet volledig correct. Dit zou immers even goed ondersteuning bieden bij de opmaak van het budget kunnen betekenen. Het lijkt juridisch correcter om gewag te maken van "bijdragen aan de financiering, zoals voorzien in het decreet van 7 mei 2004" of "optreden als financierende overheid, zoals voorzien in het decreet van 7 mei 2004".

De vraag stelt zich ook of de door het representatief orgaan voorgestelde verdeelsleutel hoe dan ook moet worden aanvaard (en deze dus te nemen of te laten is) eens de erkenning er is, en of er een mogelijkheid is om deze door het representatief orgaan opgegeven verdeelsleutel aan te passen, eventueel na overleg met de betrokken financierende overheden. Dit blijkt niet uit de tekst van het voorontwerp.

Artikel 8, 7°

Bij de erkenningsaanvraag moet voor een aantal verantwoordelijken van de lokale geloofsgemeenschap een uittreksel uit het strafregister worden voorgelegd, "dat niet ouder is dan drie maanden". Uit de tekst van deze bepaling blijkt dat een dergelijk uittreksel enkel bij de aanvraag vereist is. Dit impliceert dat eventuele veroordelingen van nadien onder de radar blijven.

Artikel 11

Tijdens de wachtperiode moet de lokale geloofsgemeenschap een aantal financiële documenten opstellen en overmaken. Uit de tekst van het voorontwerp, noch uit de memorie van toelichting blijkt duidelijk of de toekomstige financierende overheid hierin een rol te spelen heeft (worden de financiële documenten, en in het

bijzonder het meerjarenplan, opgesteld in overleg met of met bijstand van de financierende overheid?), behoudens het ontvangen van deze stukken.

Artikel 12, eerste lid, 4°

Zie opmerking bij artikel 7, 8°.

Artikel 14

Uiterlijk 22 maanden na de start van de wachtperiode wordt een tussentijds advies verwacht van o.a. de gemeenten van de gebiedsomschrijving en de financierende provincie. Volgens de bewoordingen van deze bepaling gaat dit advies over de vraag of de lokale geloofsgemeenschap voldoet aan de erkenningscriteria en of deze de vereiste stukken heeft voorgelegd. Nochtans voorziet het voorontwerp van decreet niet in het overmaken van de stukken die bij de erkenningsaanvraag werden ingediend aan de gemeenten van de gebiedsomschrijving en de financierende provincie. De vraag stelt zich dan ook (1) naar de draagwijdte van het door deze overheden te geven advies, en (2) naar op basis van welke stukken en informatie dit dan moet gebeuren. Dit blijkt niet uit de tekst van het voorontwerp en evenmin uit de memorie van toelichting.

Artikel 15

Zelfde opmerking als bij artikel 14.

Artikel 16, § 4, tweede lid

Zelfde opmerking als bij artikel 14.

Artikel 18, 1°

Het bestuur van de eredienst moet transparant zijn over de juridische structuur en de financiën “van de lokale geloofsgemeenschap”. Aangezien dit een verplichting voor reeds erkende besturen van de eredienst is, stelt zich de vraag waarom er hier toch nog gewag gemaakt wordt van de “lokale geloofsgemeenschap” en niet van “het bestuur van de eredienst”. Gaat dit dan over meer dan over de juridische structuur en financiën van het bestuur van de eredienst? De memorie van toelichting biedt geen verduidelijking op dit punt.

Artikel 18, 4°, d)

Zelfde opmerking als bij artikel 7, 6°, d).

Artikel 18, 7°

Het bestuur van de eredienst deelt jaarlijks een aantal gegevens van de bedienaars van de eredienst, diens vervangers en de leden van het bestuursorgaan mee aan de Vlaamse regering en het representatief orgaan. De vraag stelt zich waarom deze gegevens niet ook aan de financierende overheid moeten worden meegedeeld, nu dit – onder meer met het oog op de woonst(vergoeding) van de bedienaar van de eredienst – ook noodzakelijk om weten is voor de financierende overheid.

Artikel 30

In het eerste lid van dit artikel wordt bepaald dat in geval van tekortkomingen aan de verplichtingen vermeld in “hoofdstuk 3, artikel 26 of 29, § 2, tweede lid, van dit decreet of het decreet van 7 mei 2004” de Vlaamse regering de sanctioneringsprocedure kan opstarten. Het ware vooreerst duidelijker geweest om dit te formuleren als “hoofdstuk 3 of in hoofdstuk 4, artikel 26 of artikel 29, § 2, tweede lid van dit decreet”. De huidige formulering lijkt te suggereren dat de artikelen 26 en 29 deel uitmaken van hoofdstuk 3, wat niet het geval is, en kan daardoor voor onnodige verwarring zorgen. Verder is de verwijzing naar het decreet van 7 mei 2004 nogal ruim en zou het duidelijker zijn om naar concrete bepalingen van dit decreet te verwijzen.

Art 31

Zelfde opmerking als bij artikel 30.

Artikel 32

Deze bepaling voorziet in een terugvordering door de financierende overheid van de toelagen voor toekomstige uitgaven wanneer de erkenning wordt opgeheven. De praktische financiële gevolgen van een eventuele opheffing van een erkenning blijven vaag. Op z'n minst zou de eredienstinstelling één of andere vorm van rechtspersoonlijkheid moeten behouden om nog een eindrekening te maken, waarbij de overschotten dan – geheel of gedeeltelijk – terugvloeien naar de financierende overheid. Het is ook niet duidelijk wie de

verantwoordelijkheden overneemt van de ontbonden rechtspersoon en diens vertegenwoordigers, en wat er met de gelden, activa en passiva van de opgeheven besturen van de eredienst moet gebeuren. Ook hoe de terugvordering dient te gebeuren, is niet omschreven en wordt beter uitgeklaard.

Artikel 33, 4°

Zelfde opmerking als deze in de tweede alinea van de opmerking bij artikel 8, 4°.

Artikel 39, § 2, 4°

Zelfde opmerking als deze in de tweede alinea van de opmerking bij artikel 8, 4°.

Artikel 67

Het lijkt onlogisch om de vóór 1 juli 2019 ingediende erkenningsaanvragen dezelfde procedure te laten doorlopen als de nieuwe aanvragen. Immers, door indiening volgens de regels van het BVR van 30 september 2005 werden er geen rechten gecreëerd. Meer zelfs, er is in de realiteit geen verschil in werking tussen lokale geloofsgemeenschappen die wél en die nog géén erkenningsaanvraag ingediend hebben. Voor een lokale geloofsgemeenschap die reeds een aanvraag indiende op basis van het BVR geldt op heden immers geen enkele verplichting, is ook nog op geen enkele manier nagegaan of deze aan de – oude of nieuwe – erkenningscriteria voldoet, en werd ook nog geen periode doorlopen gedurende dewelke het vertrouwen tussen de lokale gemeenschap en het betrokken bestuur kon worden opgebouwd, terwijl dit volgens de memorie van toelichting net één van de doelstellingen van de wachtperiode is. De termijn van amper 4 maanden, voorzien in § 4, lijkt dan ook onvoldoende om een gefundeerd advies te kunnen verlenen over de vraag of de lokale geloofsgemeenschap voldoet aan de erkenningscriteria.

Aanvullende nota bij het advies van de Vereniging van Vlaamse Provincies bij het *Voorontwerp van decreet tot regeling van de erkenning van en het toezicht op lokale geloofsgemeenschappen en tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten* m.b.t. de **financiële gevolgen voor de provincie als financierende overheid**

Geachte heer minister,

Met deze nota wenst VVP haar standpunt m.b.t. de financiële gevolgen voor de provincie als financierende overheid nader te specificeren.

1. Vooreerst herhalen we dat het beoefenen van een eredienst in wezen een persoonsgebonden aangelegenheid is, en als dusdanig **gemeenschapsmaterie**, eerder dan als gewestmaterie zoals nu het geval is op loutere basis van het concept 'ondergeschikt bestuur'. In die zin zou de provincie geen enkele bevoegdheid¹ meer hebben en kan zij ook niet meer als financierende overheid worden aangeduid.
2. Ook benadrukken we nogmaals dat naar ons inzien het vanuit het standpunt van de provincie als financierende overheid, beter en duidelijker had geweest indien eerst het kaderscheppende eredienstendecreet had geactualiseerd geweest. Immers, wat betreft de uitoefening van de **islamitische eredienst** is er een duidelijke verschuiving qua gebiedsomschrijving naar het lokale en sublokale (district) niveau toe; de aanduiding van de financierende overheid heeft deze logica echter (nog) niet gevolgd. Aangezien thans deze islamitische eredienst nog steeds een financiële verantwoordelijkheid is van de provincie, heeft dit dan ook ontegensprekelijk invloed op ons advies gezien onze toegewezen rol en het aantal te verwachten erkenningsaanvragen binnen deze eredienst. In de rest van deze aanvullende nota zullen nog andere punctuele zaken worden aangehaald die enkel door wijziging aan het eredienstendecreet kunnen aangepakt worden.
3. Het ganse voorontwerp gaat uit van het principe dat '**Vlaanderen bepaalt en het lokale bestuur betaalt**'. Dit druist in tegen de interne Vlaamse staatshervorming² aangezien de toepassing van dit decreet op zowel korte als middellange en lange termijn via erkenningen een bijkomende structurele financiële last oplegt aan de lokale besturen zonder enige vorm van financiële compensatie en zonder dat deze ook nog maar een begin van beleid ter zake kunnen ontwikkelen. Hierbij zijn enkele bijkomende bedenkingen en suggesties:
 - a. De provincie dient een grotere rol en een grotere discretionaire vrijheid toebedeeld te krijgen om de financiële leefbaarheid van een geloofsgemeenschap te kunnen beoordelen; hierbij kan worden gedacht aan een beslissingsbevoegdheid met de Vlaamse overheid als beroepsorgaan;

¹ Project afslanking van de provincies (Vlaams regeerakkoord 2015-2019)

² Zie witboek interne staatshervorming (april 2011):

6.1 Terughoudende opstelling van de Vlaamse overheid

De Vlaamse overheid zal zich terughoudend opstellen bij het uitwerken van nieuwe regelgeving en trekt zich terug uit diverse thema's en processen. Tegelijkertijd vereenvoudigen we en schrappen we bestaande regels.

Leidende principes zijn hierbij:

- Sturen op hoofdlijnen;
- Overdracht van middelen naar lokale besturen;
- Maximale lokale autonomie.

8.5 Financiële verevening

Bij verschuivingen van taken is het nodig de financiële gevolgen hiervan in kaart te brengen. Een van de uitgangspunten van de interne staatshervorming is immers dat een verschuiving van bevoegdheden of taken ook gevolgd wordt door een verschuiving van de bijhorende middelen.

- b. Deze financiële leefbaarheid mag niet enkel bekeken worden vanuit de individuele geloofsgemeenschap doch ook vanuit de algemene financiële toestand van de provincie zelf. Dit houdt in dat het huidige budget 'is wat het is', tenzij uiteraard de Vlaamse overheid hiervoor de nodige extra middelen voorziet. Het is aan de provincie om grenzen te stellen, en ook inzage en inspraak te hebben voor wat betreft de wijze waarop de erkende erediensten middelen verwerven (of kunnen verwerven) en besteden.
- c. De provincie dient ook de bevoegdheid te krijgen om financiële sancties op te leggen indien de erkende eredienst in gebreke blijft om financiële stukken, notulen, enz. tijdig over te maken. Alle elementen inzake financiële transparantie dienen door de provincie en niet door de Vlaamse overheid beoordeeld en potentieel ook gesanctioneerd te kunnen worden. Ook hier kan dan de Vlaamse overheid als beroepsinstantie optreden. Dit is volledig in lijn met de studie Torfs³. Kortom, als financierende overheid dient de provincie ook de handhavingsmiddelen te krijgen die nu bij de Vlaamse overheid liggen of komen te liggen.
4. De provincie dient, in het verlengde hiervan, ook de bevoegdheid te krijgen om het **gekwalificeerd verbod op buitenlandse financiering** (mee) te beoordelen. Uiteraard valt de financiering of ondersteuning die rechtstreeks of onrechtstreeks verband houdt met terrorisme, extremisme, spionage of clandestiene inmenging buiten de scope van de provincie. De beoordeling van de mate waarin buitenlandse financiering de onafhankelijkheid aantast of kan aantasten, is echter een materie waar de financierende overheden beter voor geplaatst zijn. Ook hier dienen de nodige sanctiemiddelen (vb. vermindering exploitatietoelage) voorzien te worden en aan de provincie toevertrouwd. De Vlaamse overheid dient er zich van bewust te zijn dat een inperking van buitenlandse financiering (zelfs ter goeder trouw, zoals het ter beschikking stellen van gebouwen voor de eredienst voor bvb. Orthodoxe geloofsgemeenschappen) een onmiddellijke –negatieve– financiële impact zal hebben op de toelage vanuit de provincie; immers, al hetgeen nu door deze buitenlandse mogendheden wordt betaald, zal dan door de provincie dienen betaald te worden. De impact hiervan dient duidelijk op voorhand door de Vlaamse overheid berekend én gecompenseerd te worden.
5. De VVP bepleit nogmaals -en benadrukt dat dit een breekpunt is- dat conform de studie Torfs (punt 1.4, p. 16) alle nog niet erkende lokale geloofsgemeenschappen dezelfde procedure doorlopen, dus ook deze die voor 1 juli 2019 een aanvraag hebben ingediend. Enkel dan kan een gefundeerd advies verstrekt worden. Er is duidelijk geen enkele juridische reden waarom de lokale geloofsgemeenschappen die reeds een aanvraag hebben ingediend⁴, een andere –en veel snellere– procedure mogen doorlopen bij wijze van **overgangsmaatregel**. Dit schendt overduidelijk het gelijkheidsbeginsel en kan, c.q. zal, aanleiding geven tot klachten bij het Grondwettelijk Hof. Wij verwijzen hiervoor naar onze basisnota. Ook financieel heeft dit echter op korte termijn ongewenste financiële gevolgen. Indien wordt uitgegaan van het 'worst case scenario', i.e. dat waarbij alle termijnen tot een minimum worden ingekort, dan heeft deze overgangsmaatregel financiële gevolgen voor de provincie vanaf 2023. Dit is nog in de loop van de huidige meerjarenplanning van de provincie. Kort berekend kan gesteld worden dat de som van de jaarlijkse toelage verhoogd met de woonstvergoeding per eredienstbestuur gemiddeld 35.000 EUR bedraagt. Indien alle aanvragen daadwerkelijk opnieuw worden ingediend en goedgekeurd, is dit een jaarlijkse meerkost van meer dan 2.000.000 EUR te verdelen over de provincies⁵. Dit bedrag dient dan als extra uitgave in de huidige meerjarenplanning opgenomen te worden. Dit wordt

³ Zie studie Torfs, 3.1 Genuanceerd sanctioneringsapparaat, p. 35.

⁴ En die door hun loutere aanvraag géén rechten hebben verkregen

⁵ Hierbij dient opgemerkt dat het aantal ingediende aanvragen per provincie sterk verschilt, waardoor een meer nauwkeurige impact per provincie dient berekend te worden.

ervaren als onbehoorlijk bestuur aangezien een andere overheid als het ware inbreekt in het provinciale (financiële) beleid.

6. Aanvullend verzoeken wij u om het eredienstendecreet aan te passen voor wat betreft de beperkte interventiemechanismen die de provincie als financierende overheid thans ter beschikking heeft. Indien een meerjarenplan is goedgekeurd, dan is de rol van de provincieraad beperkt tot een **akteneming indien het budget 'past' binnen deze meerjarenplanning**, wat er in wezen op neerkomt dat als de gevraagde toelage in het budget de voorziene toelage in het meerjarenplan niet overschrijdt, elk bestuur van de eredienst volledig vrij kan beschikken over de eventuele overschotten van het voorbije jaar (de zogenaamde K-waarden). Sommige besturen verrekenen correct deze overschotten waardoor het tekort op eigen dienstjaar vermindert, en er als dusdanig een lagere financiële tussenkomst vanwege de provincie is; andere besturen 'optimaliseren' hun uitgaven en zorgen ervoor dat exact de voorziene toelage kan worden gevraagd. Als provincie aanzien wij zulks met lede ogen en dit is naar een provincieraad ook zeer moeilijk te verantwoorden. Wij vragen u dan ook om deze bepaling te wijzigen zodat er in die gevallen een grotere bevoegdheid kan gegeven worden aan de provincieraad om te interveniëren.

Deze nota is aanvullend aan het eerder verstrekte advies. Niet alle elementen daarvan werden aldus hernomen, doch VVP herbevestigt haar advies na het overleg van 18 januari 2021.